

Юрій Остапець

Ужгородський національний університет

ВПЛИВ МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ 2010 ТА 2015 РОКІВ НА КОНФІГУРАЦІЮ ПАРТІЙНОЇ СТРУКТУРИ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Yurii Ostapets. The Impact of 2010 and 2015 Local Elections on the Configuration of Party Structure of the Transcarpathian Region.

The paper under consideration describes the local elections of 2006-2015 in the Transcarpathian region. Their influence on the development of party structure of the region has been revealed as well.

It has been noted that according to the results of local elections of 2006 and 2010, parliamentary mandates were received by the electoral block «Our Ukraine», Yulia Tymoshenko's block, the Socialist Party of Ukraine, the Party of Regions, Lytvyn's People block, "KMKS", the Party of Hungarians of Ukraine, the Democratic Party of Hungarians of Ukraine.

The distribution of party political forces on the eve of local elections and the favorites of the election campaign of 2015 are as follows: political party «Petro Poroshenko's Solidarity Block», political party «People's Front», political party «Unified Center». It has been stressed that the local elections of 2006, 2010, 2015 demonstrated a high result of the Hungarian parties.

The regional peculiarities of the organization of election campaigns have been clarified. The factors, determining them have been outlined as well. Among them: geographic location of the region, historical traditions, ethnic factor (the residence of the Hungarian minority) etc.

The main milestones in the evolution of the Party's structure of the region are described: 1) 1990-1995; 1995-2002; 2002-2006; 2006-2010; 2010-2014; starting from 2014. It has been summarized that according to the results of 2014 parliamentary elections, and the local elections of 2015, the following political parties become dominant in the party's structure: a) formed as the consequences of the Revolution of Dignity («Petro Poroshenko's Solidarity Block», political party «People's Front», political party «Samopomich» Union); b) «regional parties» (political party «Unified Center», KMKS, the Hungarian Party of Ukraine, the Democratic Party of Hungarians of Ukraine); c) the parties that won the results of the local elections of 2015 (political party «Vidrodzhennya», the political party «Our region», the Agrarian Party of Ukraine).

Key words: Transcarpathian region, local elections, electoral campaign, party system, regional political parties.

Актуальність пропонованого дослідження, на нашу думку, обумовлена такими чинниками: а) проведенням місцевих виборів 2010 та 2015 рр. вперше окремо від парламентських виборів, внаслідок чого вони мали суттєвий вплив як на конфігурацію регіональних партійних структур, так і на формат партійної системи України загалом; б) активністю у виборчих кампаніях так званих «регіональних партій» (під якими ми розуміємо загальнонаціональні партійні структури з локально обмеженою територіальною впливовістю); в) особливістю організації місцевих виборів у різних регіонах України; г) зростанням значущості місцевих виборів у контексті реформи децентралізації влади в Україні.

Метою даного наукового дослідження є характеристика впливу місцевих виборів 2010 та 2015 рр. на конфігурації партійної структури Закарпатської області. Для досягнення мети необхідно вирішити такі дослідницькі завдання: а) виокремити та охарактеризувати основні віхи розвитку партійної структури Закарпаття; б) дослідити зміни у партійній структурі краю за результатами місцевих виборів 2010 та 2015 рр. у порівнянні з попереднім її форматом; в) показати специфіку конфігурації партійної структури Закарпатської області у порівнянні з іншими регіонами України.

Дослідження регіональних партійних структур започатковано у публікаціях А. Авксентьєва [1] (Харківська область), В.Бортнікова [2] (Волинська область), Б. Максимця [3] (Івано-Франківська область), М. Майбороди [4] (Донецька область), А. Романюка [5] (Львівська область) та інших. Методологічні напрацювання вказаних науковців і були використані автором для вивчення партійної структури Закарпаття. Перспективними і малодослідженими у даному контексті, на думку автора, є такі напрямки:

а) розробка змішаної (кількісно/якісної) методології дослідження регіональних партійних структур; б) вплив регіональних політичних режимів на конфігурацію партійних структур; в) дослідження феномену «регіональних» (локально обмежених у своєму впливі) політичних партій, які де-факто стали активними суб'єктами політичного процесу на місцевому рівні.

У розвитку партійної структури Закарпаття можна виокремити низку етапів, пов'язаних із домінуванням тієї чи іншої партії в області. Визначальним чинником домінування політичної партії в краї, на нашу думку, є «партійна належність / партійна прихильність» голів Закарпатської обласної державної адміністрації. Їхня партійність, терміни перебування на посаді подані в іншому авторському дослідженні партійної структури краю [6, с.74–75].

Розглядаючи діяльність осередків політичних партій в Закарпатській області, слід передусім акцентувати увагу на тих політичних організаціях, які борються за голоси виборців та беруть активну участь у реалізації владних відносин, суспільно-політичному житті краю.

Використовуючи вище вказані критерії, можна виокремити наступні вагомі віхи в еволюції партійної структури Закарпаття: 1990–1995 рр. – роки утворення перших політичних партій альтернативних КПУ та протистояння по лінії ліві – праві. В цей час головним політичним меседжем для багатьох партійних структур краю була боротьба за автономію.

1995–2002 рр. – пов’язані з інституціоналізацією центристських партій у регіоні та утворенням партійного спектру: ліві – центр – праві. Розбудова партійної структури краю потрапляє під вплив київської фінансово-економічної групи впливу – СДПУ (о).

Починаючи з 2005 р. партійна конфігурація в області під впливом президентської кампанії 2004 р. суттєво змінюється. Домінуючі позиції в області займає ПП «Народний Союз Наша Україна». У 2005 р. Міністерством юстиції України було зареєстровано дві угорські партії: «КМКС» Партія угорців України (17 лютого 2005 р., лідер М. Ковач) та Демократична партія угорців України (24 березня 2005 р., лідер І.Гайдош). Вказані партії суттєво змінюють конфігурацію партійної структури краю, отримуючи депутатські мандати у обласній, районних, міських, сільських радах.

У 2008 р. у ПП «Народний Союз Наша Україна» відбувся розкол, що призвів до появи на теренах області нової політичної партії – ПП «Єдиний Центр», яку очолив заступник голови обласної державної адміністрації І. Балага. Вказана партія – це зразковий тип «регіональної електоральної машини». «Електоральні машини» – це організації, які здатні з механічною регулярністю приносити голоси виборців їх керівнику. Вони здійснюють клієнтелістський обмін преференцій, матеріальних благ, які вони надають на голоси виборців. «Машинна» політика, як правило, орієнтована на працівників бюджетної сфери, робітників великих підприємств, пенсіонерів, безробітних [7, с. 63–64]. Результати виборів на Закарпатті, починаючи з 2002 р. яскраве тому підтвердження.

Для 2009–2013 рр. характерним було таке переформатування конфігурації партійної структури: на зміну домінуванню ПП «Єдиний Центр» приходить двовладдя Партії регіонів і ПП «Єдиний Центр». Результати як місцевих виборів 2010 р., так і парламентських виборів 2012 р. яскраво це продемонстрували.

Наступне переформатування партійної структури краю відбулося за результатами Революції Гідності. З одного боку, відбулося усунення від влади та фактичне припинення діяльності Партії регіонів, а з іншого – створення політичними лідерами Майдану нових партій на базі вже існуючих або їх частин (ПП «Блок Петра Порошенка «Солідарність», ПП «Народний фронт», ПП «Об’єднання Самопоміч» та інші).

Аналізуючи партійну структуру Закарпаття, слід зазначити, що починаючи з 2002 р. актуалізується соціокультурний поділ, який обумовлює структуру партійної конкуренції на парламентських та місцевих виборах. На президентських виборах 2004 р. цей поділ розділив Україну на «помаранчеві» сили (прихильники В.Ющенка) і «біло-блакитні» (прихильники В.Януковича) [8, С. 22–26].

Таким чином, якщо до виборів 2004 р. соціокультурний поділ хоч і позначався на результатах виборів (парламентських і президентських), проте був одним із чинників структурування партійної системи, то під час президентської виборчої кампанії 2004 р. він набув характеру головного чинника впливу на її конфігурацію. Відтак, на нашу думку, доцільним буде показати як за вказані політичні сили голосували виборці Закарпаття на виборах 2006–2014 рр. Результати такого підрахунку подані на Рис. 1. Вони показують, що «біло-блакитні» сили нарощують свій потенціал до максимуму в 2012 р., а потім отримують мінімальний результат за результатами парламентських виборів 2014 р. На місцевих виборах 2015 р. уже в переформатованому вигляді вони знову отримують доволі високий результат.

Рис. 1. Результати голосування за «помаранчеві» і «біло-блакитні» сили на виборах 2006–2014 рр. у

Закарпатській області.

Для аналізу особливостей конфігурації партійної структури краю нами були розраховані ряд індексів за результатами парламентських виборів на Закарпатті, значення яких подані в Таблиці 1. Результати переможців парламентських виборів по Закарпатській області подано в Додатку А.

Таблиця 1. Емпіричні показники функціонування та конфігурації партійної структури Закарпаття за результатами парламентських виборів (1998–2014)

	ENPV	ENPS	GNP	Fe	M
1998	6,51	3,26	4,62	0,84	
2002	4,69	2,93	3,32	0,78	64,27
2006	5,75	3,56	4,84	0,82	48,79
2007	3,87	3,50	3,44	0,74	21,18
2012	4,49	3,81	4,03	0,77	45,45
2014	5,93	4,01	5,26	0,83	86,18

Індекс ефективної кількості партій (ENPV) засвідчує, що на електоральному рівні в Закарпатті між собою конкурують від 4 до 7 партій. Таке коливання відображає загальноукраїнські тенденції. Стабільно високим в області є індекс волатильності, який вказує на неусталеність партійних уподобань виборців. Такі коливання обумовлені суспільно-політичними процесами в державі (соціальні потрясіння, зміна політичних лідерів тощо). Вказаний індекс для Закарпаття є суттєво вищим, ніж для України загалом.

Нині конфігурацію партійної структури краю утворюють: а) політичні партії, які виникли під час Революції Гідності (ПП «Народний фронт», ПП «Блок Петра Порошенка «Солідарність», ПП «Об'єднання «Самопоміч» та інші); б) політичні партії, які здобули перемогу на місцевих виборах 2015 р. (ПП «Відродження», ПП «Наш край», Аграрна партія України та інші); в) «регіональні партії», які локально обмежені у своїй діяльності Закарпатською областю: ПП «Єдиний Центр», «КМКС» Партія угорців України («КМКС»-ПУУ), Демократична партія угорців України (ДПУУ).

Загалом же Закарпатським обласним управлінням юстиції станом на січень 2018 р. було зареєстровано 274 обласні осередки політичних партій. Динаміка легалізації обласних осередків політичних партій показана на Рис. 2.

Найбільша кількість обласних осередків політичних партій легалізується в Закарпатській області напередодні загальнонаціональних виборів – парламентських і президентських (2001, 2005 та 2015 рр.). На нинішній час в Україні зареєстровано 354 політичні партії, що є одним із найбільших показників у Європі [9]. За даними Єдиного реєстру громадських формувань упродовж 2017 р. в Україні було зареєстровано лише три нові політичні партії, тобто процес партіотворення дещо призупинився. Аналогічною є ситуація і на Закарпатті.

Рис. 2. Динаміка легалізації обласних осередків політичних партій

Напередодні місцевих виборів 2010 р. найбільш впливовими на Закарпатті були такі політичні партії: ПП «Народний Союз Наша Україна», ВО «Батьківщина», Соціалістична партія України, Партія регіонів, Народна партія. Окремо слід звернути увагу на дві угорські партії, які успішно завершили виборчу кампанію і вдало конкурували за голоси представників угорської національної меншини – «КМКС»-ПУУ та ДПУУ. Конфігурація партійної структури склалася за результатами парламентських та місцевих виборів 2006 р.

Станом на січень 2010 р. в Закарпатській області було зареєстровано 152 осередки політичних партій – потенційних суб'єктів виборчого процесу. Головне виборче протистояння відбувалося за вплив в обласній, районних та місцевих радах між Партією регіонів та ПП «Єдиний Центр». Винятком були місця компактного проживання угорців, які голосують за угорські партії.

Загалом до обласної, районних та міських рад міст обласного підпорядкування було обрано 965 депутатів. Найбільше депутатських мандатів отримали такі політичні сили: ПП «Єдиний Центр» – 388 мандатів (40 %), Партія регіонів – 262 (26 %), ВО «Батьківщина» – 71 (7,3 %), ПП «Фронт Змін» – 49 (5 %), ДПУУ – 38 (3,9 %), ПП «Сильна Україна» – 36 (3,7 %), КМКС-ПУУ – 35 (3,6 %), ПП «Наша Україна» – 21 (2,1 %), Народна партія – 20 (2 %), ПП «Відродження» – 8 (0,8 %), ПП «Удар» – 8 (0,8 %), КПУ – 2 (0,2 %), СПУ – 2 (0,2 %). Інші політичні партії отримали по 1 мандату [10, с. 430–431].

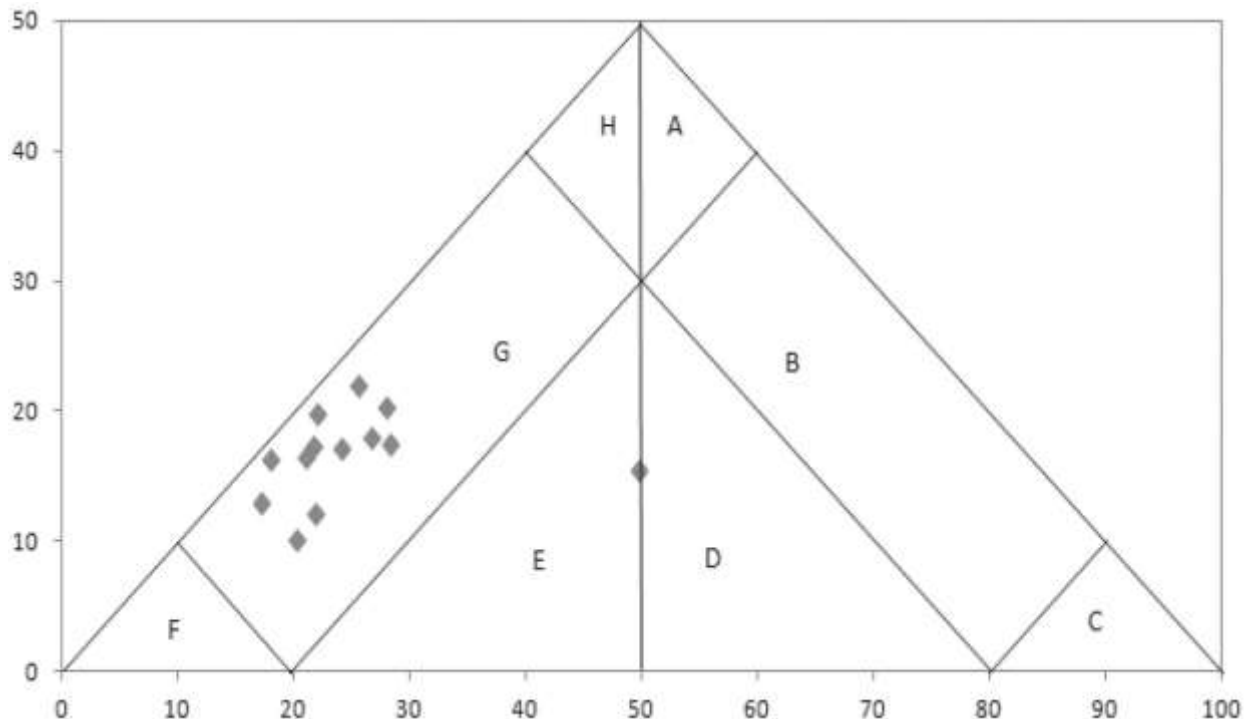
Результати виборів до обласної ради в 2010 р. за партійними списками були такі: ПП «Єдиний Центр» – 24,3 %, Партія регіонів – 18,2 %, ВО «Батьківщина» – 8,6 %, ПП «Фронт Змін» – 6,1 %, «КМКС»-ПУУ

– 3,8 %, ПП «Сильна Україна» – 3,1 %, ДПУУ – 3,0 %, ПП «Наша Україна» – 2,6 %, ПП «Удар» – 2,4 %, НП – 1,5 %, ВО «Свобода» – 1,5 %, ПП «Зелені» – 1,4 %, КПУ – 1,2 %, СПУ – 0,7 %, СДПУ (о) – 0,4 %. Разом з кандидатами-мажоритарниками політичні партії отримали таку кількість мандатів в обласній раді: ПП «Єдиний Центр» – 45 (41,7 %), Партія регіонів – 38 (35,2 %), ВО «Батьківщина» – 8 (7,4 %), ПП «Фронт змін» – 5 (4,6 %), ДПУУ – 4 (3,7 %), ПП «Сильна Україна» – 4 (3,7 %), «КМКС»-ПУУ – 3 (2,8 %), СПУ – 1 (0,9 %) [11].

Якщо для аналізу результатів виборів використати трикутник Нагаями, то партійна конкуренція на місцевих виборах 2010 р. на Закарпатті буде виглядати наступним чином (Див. Рис. 3). Розміщення результатів у сегменті G свідчить про відсутність домінуючої партії та про жорстку конкуренцію двох політичних сил.

У містах обласного підпорядкування та у районних радах дві угорські партії отримали загалом 82 депутатські мандати (ДПУУ – 49, «КМКС»-ПУУ – 33). У міських та в сільських депутатських корпусах ДПУУ мала 523, а ПУУ – 235 депутатів. Збільшилася кількість угорських депутатів у районних центрах з переважанням угорського населення. Із 69 населених пунктів, де переважно проживають угорці, сільськими головами було обрано 41 кандидата від ДПУУ.

Рис. 3. Графічна картина партійної конкуренції на Закарпатті за результатами місцевих виборів 2010 р.

Після встановлення результатів місцевих виборів 2010 р. на першій сесії обласної ради 6 скликання 23 листопада її головою обрано рідного брата В. Балогі – І. Балогу. За нього проголосували 95 зі 105 депутатів присутніх на сесії. Першим заступником було обрано представника Партії регіонів В. Закуреного. А на другій сесії

30 листопада був обраний другий заступник голови обласної ради – голова обласного осередку ВО «Батьківщина» А. Сербайло. Закарпаття в черговий раз продемонструвало, що логіка політичної боротьби тут не діє: якщо на рівні держави ВО «Батьківщина» опозиціонувала Партії регіонів, то в Закарпатській області вона утворила з нею та ПП «Єдиний Центр» більшість в обласній раді.

Якщо говорити про місцеві вибори 2015 р., то позиціонування партійно-політичних сил напередодні виборів було обумовлене постреволюційними подіями в Україні та виборами до Верховної Ради України 2014 р.

По-перше, про участь у виборах заявили політичні партії, які приймали участь або перемогли на виборах 2014 р.: ПП «Блок Петра Порошенка «Солідарність», Політична партія «Об'єднання «Самопоміч», ПП «Опозиційний блок», ВО «Батьківщина», ВО «Свобода». Ці політичні сили асоціювалися у виборців з подіями на Майдані наприкінці 2013 – на початку 2014 р. По-друге, залишки Партії регіонів брали участь у виборах у форматі ПП «Опозиційний блок». По-третє, відмовилися від участі у виборах ПП «Народний фронт» (головна причина – низький рейтинг), ПП «Правий сектор», а Комуністичну партію України було не допущено до участі у виборчому процесі (в грудні 2015 р. заборонено). Почетверте, як завжди у виборах приймали участь низка маловідомих партійних структур. Завданням одних була підготовка партійних брендів для майбутніх парламентських виборів (наприклад, Аграрна партія України, Громадський рух «Народний контроль»), інші були проектами відомих регіональних політичних лідерів: ПП «Партія простих людей Сергія Капліна» в Полтаві, ПП «Довіряй ділам» Г. Труханова в Одесі, ПП «Єдиний Центр» В. Балого на Закарпатті та інші. По-п'яте, у виборах активну участь приймали ряд нових або відроджених політичних партій: ПП «Відродження», яку пов'язують з колишніми представниками Партії регіонів, ПП «Наш край» – з Адміністрацією Президента України, ПП «УКРОП», яку вважають проектом олігарха І. Коломойського [12; 13, с. 180–181; 14].

На місцевих виборах 2015 р. в Закарпатській області головним було протистояння за вплив у радах між ПП «Єдиний Центр» та ПП «Блок Петра Порошенка «Солідарність». За результатами виборів 5% виборчий бар'єр на виборах до Закарпатської обласної ради подолали 6 партій: ПП «Єдиний Центр» – 19 мандатів (22,79 %), ПП «Блок Петра Порошенка «Солідарність» – 15 (23,4 %), ПП «Відродження» – 11 (17,2 %), «КМКС»-ПУУ – 8 (12,5 %), ВО «Батьківщина» – 7 (10,9 %), ПП «Опозиційний блок» – 4 (6,2 %) (Див. Таблиця 2).

Не змогли подолати 5 % бар'єр такі політичні сили, як ПП «Об'єднання «Самопоміч» (3,93 %), ВО «Свобода» (3,29 %), Радикальна партія Олега Ляшка (4,62 %), ПП «Українське об'єднання патріотів – УКРОП» (3,23 %), які по Україні загалом здобули хороші результати [15].

Порівняльний аналіз представництва політичних партій в обласній раді V, VI та VII скликання подано у Таблиці 2.

Таблиця 2. Порівняльний аналіз представництва політичних партій у Закарпатській обласній раді V, VI та VII скликання

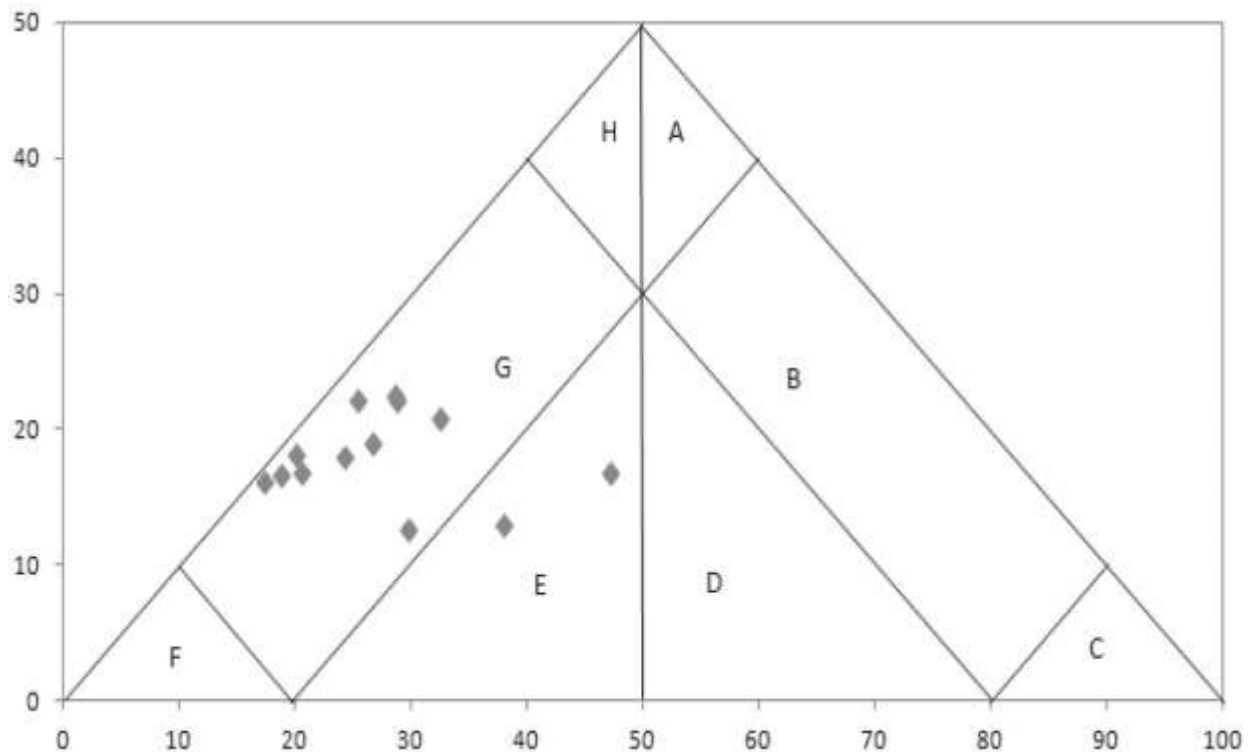
Назва політичної сили	Обласна рада V скликання (2006 рік, 90 депутатів)	Обласна рада VI скликання (2010 рік, 108 депутатів)	Обласна рада VII скликання (2015 рік, 64 депутати)
ПП «Єдиний Центр»	–	45 (41,7 %)	19 (29,6 %)
БЮТ	25 (19,2 %)	–	–
ВО «Батьківщина»	–	8 (7,4 %)	7 (10,9 %)
Партія регіонів	15 (11,5 %)	38 (35,2 %)	–
НБ Литвина	7 (5,2 %)	–	–
«КМКС» – ПУУ	5 (3,4%)	3 (2,8 %)	8 (разом з ДПУУ) (12,5 %)
ДПУУ	4 (3,1 %)	4 (3,7 %)	–
СПУ	4 (3,1 %)	1 (0,9 %)	–
ВБ «Наша Україна»	30 (23,8 %)	–	–
ПП «Наша Україна»	–	–	–
ПП «Фронт змін»	–	5 (4,6 %)	–

ПП «Сильна Україна»	–	4 (3,7 %)	–
ПП «Блок Петра Порошенка «Солідарність»	–	–	15 (23,4 %)
ПП «Відродження»	–	–	11 (17,2 %)
ПП «Опозиційний блок»	–	–	4 (6,2 %)

Таким чином, до обласної, районних та міських рад обласного підпорядкування обрано 679 депутатів (у 2010 році 965 депутатів). Найбільше депутатських мандатів одержали наступні політичні сили: ПП «Єдиний Центр» – 174 мандати (25, 63 %, у 2010 – 40 %), ПП «Блок Петра Порошенка «Солідарність» – 122 (17,94 %), ПП «Відродження» – 106 (15,61 %, у 2010 – 0,8 %), ВО «Батьківщина» – 58 (8,54 %, у 2010 – 7,7%), «КМКС»-ПУУ – 46 (6,77 %, у 2010 – 3,6 %), ПП «Опозиційний блок» – 37 (5,45 %), ДПУУ – 33 (4,86 %, у 2010 – 3,9 %), Радикальна партія Олега Ляшка – 22 (3,24 %), ПП «Об'єднання «Самопоміч» – 19 (2,8 %), ПП «Наш край» – 15 (2,21 %) (Див. Додаток Б) [16].

За методикою трикутника Нагаями партійна конкуренція на місцевих виборах виглядала наступним чином (Див. Рис. 4).

Рис. 4. Графічна картина партійної конкуренції на Закарпатті за результатами місцевих виборів 2015 р.

Враховуючи вихідні дані для побудови трикутника (результати голосування до Закарпатської обласної ради за дві партії, які набрали найбільшу кількість голосів виборців у кожному районі області), можна зробити такі висновки: а) високий рівень конкуренції між двома найбільш впливовими партіями та незначний розрив у їхніх результатах; б) відсутність домінуючої партії; в) домінування однієї політичної партії у двох районах області (сектор Е): у Мукачівському – ПП «Єдиний Центр», а в Березівському – «КМКС»-ПУУ.

Аналізуючи місцеві вибори 2015 р., окремо слід зупинитися на електоральних процесах в угорській національній меншині. У м. Берегові 5 вересня 2015 р. відбулася спільна конференція партійних організацій ДПУУ та «КМКС»-ПУУ, на якій затверджено підписану керівниками цих політичних сил «Угоду про співпрацю на виборах до місцевих рад 2015 року». Відповідно до укладеної домовленості в Закарпатську обласну раду було сформовано один партійний список від «КМКС»-ПУУ, до якого 50 / 50 увійшли представники ДПУУ. В територіальні громади нижчого рівня кандидатів відбирали відповідно до їхнього рейтингу [17, с. 348–349].

Рішення про співпрацю на виборах, яке було прийнято вперше за історію незалежної України, принесло свої позитивні результати. До обласної ради «КМКС»-ПУУ набрала 9,44% голосів виборців (8 депутатських мандатів).

Крім того, «КМКС»–ПУУ здобула депутатські мандати у наступних радах: Берегівська районна – 12 мандатів, Виноградівська районна – 7, Мукачівська районна – 4, Ужгородська районна – 8, Чопська міська – 7, Хустська міська – 3, Ужгородська міська – 2, Мукачівська міська – 3. ДПУУ має таку кількість депутатів: Берегівська районна – 7, Виноградівська районна – 4, Чопська міська – 12 (Див. Додаток Б).

Місцеві вибори 2015 р. на Закарпатті були успішними для нових партійних проектів, таких як ПП «Українське об'єднання патріотів – УКРОП», ПП «Відродження», ПП «Наш край», Аграрна партія України та інших (Див. Додаток Б).

Розрахунок емпіричних показників розвитку і функціонування політичних партій за результатами місцевих виборів 2006, 2010, 2015 рр. подано в Таблиці 3.

Таблиця 3. Розрахунки індексів за результати місцевих виборів 2006, 2010, 2014 рр.*

	M	ENPV	ENPS	Fe	A	G	MR
2006	–	6,16	4,36	0,77	3,29	6,68	82,54
2010	35,19	6,53	3,89	0,74	5,21	9,95	75,87
2015	50,18	7,84	4,94	0,79	4,94	9,61	77,11

*M – Індекс електоральної мінливості (волатильності) Педерсена;

ENPV, ENPS – індекс ефективної кількості електоральних і парламентських партій Лааско і Таагапери; Fe

– індекс фракціоналізації Рея; A – індекс агрегації Маєра;

G – індекс диспропорційності виборчих систем Галлахера;

MR – індекс пропорційності виборчих систем Макі-Роуза

Індекс електоральної мінливості Педерсена за вказаний період є досить високим, що свідчить про високий рівень електоральної волатильності (неусталеності партійних уподобань) виборців Закарпаття. Але цей рівень міг бути значно вищим, як би не три регіональні партії, які стабілізували електоральний вибір на місцевих виборах.

Відповідно до концепту Л. Маєра високий індекс агрегації означає більш концентрований вимір партійної структури регіону, що в цілому сприяє стабілізації системи коаліційних домовленостей. Найвищим рівень агрегації був за результатами місцевих виборів 2010 р.

Індекс диспропорційності Галлахера і пропорційності Макі-Роуза вказують на середній рівень диспропорційності/пропорційності. На нашу думку на виборах до обласних, районних та міських рад виборчий бар'єр потрібно зменшувати задля підвищення рівня пропорційності при розподілі депутатських мандатів.

Ефективна кількість електоральних партій коливалась від 6,16 до 7,84, а партій, представлених в легіслатурі – від 3,29 до 4,94. Індеси вказують на відносно помірний рівень фрагментації партійної структури Закарпаття.

Аналізуючи виборчі процеси в Закарпатській області, варто окремо звернути увагу на вплив етнополітичного чинника на електоральний вибір. Йдеться про конфліктний потенціал закарпатського соціуму, який використовувався різними політичними силами в ході виборчих кампаній, і який пов'язаний з русинським сепаратизмом (рух за утворення русинської держави) та угорським автономізмом (рух угорців за утворення автономного угорськомовного району). Потрібно зазначити, що вимоги угорської меншини щодо утворення автономного округу є постійними, а інтенсивність русинського руху має хвилеподібний характер і залежить від політичної кон'юнктури.

Електоральна практика Закарпаття дозволяє зробити наступні висновки щодо забезпечення виборчих прав представників національних меншин в Україні. По-перше, задекларовані в Конституції та законах України («Про політичні партії в Україні», «Про вибори народних депутатів України» та інших) виборчі права національних меншин не мають відповідних механізмів реалізації на практиці. По-друге, ефективна участь національних меншин у виборчих процесах, гарантія представництва їх інтересів у органах влади можлива лише за умови прийняття відповідних законів про вибори та політичні партії на зразок тих, які апробовані в політичній практиці ряду країн Європейського Союзу. По-третє, виборча практика угорської меншини показує ефективність створення і функціонування політичних партій національних меншин на місцевому рівні.

Висновки:

1.Регіональні особливості організації і проведення місцевих виборів на Закарпатті обумовлені такими основними чинниками: географічним розташуванням області, історичними традиціями, соціальнодемографічними характеристиками електорату, специфікою формування та відносною слабкістю регіональної політичної еліти, особливостями становлення та розбудови партійної структури краю.

У розвитку партійної структури Закарпатської області можна виокремити такі основні етапи: 1) 1990–1995 рр. (утворення перших політичних партій альтернативних КПУ); 2) 1995–2002 рр. (інституціоналізація партійного спектру: ліві – центр – праві); 3) 2005–2009 рр. (домінування ПП «Наша Україна», а потім ПП «Єдиний Центр»); 4) 2009–2013 рр. (протистояння двох політичних сил: ПП «Єдиний Центр» і Партії регіонів); 5) починаючи з 2014 р. (переформатування партійної структури відповідно до наслідків Революції Гідності).

2. Напередодні місцевих виборів 2010 р. в партійній структурі краю домінуючими були ПП «Народний Союз Наша Україна», ВО «Батьківщина», Соціалістична партія України, Партія регіонів, Народна партія та дві угорські партії – «КМКС»-ПУУ та ДПУУ.

Головним на місцевих виборах 2010 р. в Закарпатській області було протистояння двох політичних сил ПП «Єдиний Центр» і Партії регіонів. Вони в результаті і стали переможцями виборчої кампанії, отримавши відповідно 388 депутатських мандатів місцевих рад (40 %) і 262 (26 %). Якщо до місцевих виборів 2010 р. конфігурація партійної структури краю будувалась навколо однієї домінуючої партії, то за результатами виборів 2010 р. вона стає двоблоковою.

За результатами місцевих виборів 2015 р. конфігурацію партійної структури краю утворюють такі політичні партії: а) партії, які виникають за наслідками Революції Гідності (ПП «Блок Петра Порошенка «Солідарність», ПП «Народний фронт», ПП «Об'єднання «Самопоміч» та інші); б) «регіональні партії»: ПП «Єдиний Центр», «КМКС»-ПУУ, ДПУУ; в) партії, які здобули перемогу за результатами місцевих виборів 2015 р.: ПП «Відродження», ПП «Наш край», Аграрна партія України та інші.

3. Конфігурація партійної структури Закарпаття за результатами місцевих виборів 2010 та 2015 рр. відрізняється від інших регіонів України перш за все наявністю так званих «регіональних партій», діяльність яких локально обмежена територією області. Це ПП «Єдиний Центр», «КМКС»-ПУУ та ДПУУ. ПП «Єдиний Центр» створена В. Балогою як зразкова «електоральна машина» для здобуття депутатських мандатів. Дві інші партії – це партії, які утворені лідерами угорської національної меншини, яка є неоднорідною, і в середовищі якої відбувається протистояння різних політичних сил, які пов'язані з політичними партіями Угорщини (ПП «ФІДЕС» підтримує «КМКС»-ПУУ, а Соціалістична партія Угорщини – ДПУУ).

Як показують розрахунки індексів волатильності та ефективної кількості партій, наявність трьох «регіональних партій» стабілізує партійну структуру краю та робить зрозумілим і прогнозованим електоральний вибір. Інші відмінності є несуттєвими і залежать від особливостей суспільно-політичного розвитку Закарпаття.

Отже, місцеві вибори 2015 р. завершили черговий електоральний цикл (президентські, парламентські, місцеві вибори), дещо змінивши розстановку політичних сил в регіонах України, насамперед, за рахунок появи нових партійних структур. Відтак їхня діяльність буде мати важливий вплив як на загальне позиціонування політичних партій в українському політикумі, так і на конфігурацію регіональних партійних структур.

Додаток А

Переможці парламентських виборів 1998–2014 рр.
в Закарпатській області [20]****

Політичні партії / виборчі блоки	1998, %	2002, %	2006, %	2007, %	2012, %	2014, %
ПП «Народний фронт»	–	–	–	–	–	25,63
ПП «Блок Петра Порошенка»	–	–	–	–	–	28,05
ПП «Об'єднання «Самопоміч»	–	–	–	–	–	9,63
ПП «Опозиційний блок»	–	–	–	–	–	2,41
Радикальна партія Олега Ляшка	–	–	–	–	0,64	6,83
ВО «Батьківщина»*	–	4,39	20,29	28,85	27,69	5,12
Партія регіонів	–	–	18,65	19,76	30,87	–
ПП «УДАР»	–	–	–	–	20,03	–
ВО «Свобода»	–	–	0,17	0,54	8,35	3,51
Комуністична партія України	6,64	5,96	1,25	1,77	5,03	1,30
ПП «Наша Україна»**	–	36,50	25,79	31,11	1,7	–
«Народний блок Литвина» (2006), «Блок Литвина» (2007)	–	–	3,49	6,00	–	–
Соціалістична партія України***	2,38	1,38	3,64	3,53	0,73	–
ВБ «За Єдину Україну»	–	9,96	–	–	–	–
СДПУ (о)	31,17	13,94	–	–	–	–
Народний рух України	7,19	–	–	–	–	–
Партія Зелених України	5,40	1,24	0,70	0,28	0,34	0,31
Народно-демократична партія, Блок НДП (2006)	6,27	–	0,59	–	–	–
ВО «Громада», Блок Лазаренка (2006)	2,92	–	0,15	–	0,19	–
Прогресивна соціалістична партія (ВБ «Блок Наталії Вітренко»)	1,13	1,64	0,62	0,18	–	–

*ВБПП «Виборчий блок Юлії Тимошенко» (2002), «Блок Юлії Тимошенко» (2006, 2007), ВО «Батьківщина» (2012, 2014).

** ВБПП «Блок Віктора Ющенка «Наша Україна» (2002), Блок «Наша Україна» (2006), Блок «Наша Україна – Народна Самооборона» (2007), ПП «Наша Україна» (2012).

***ВБ «СПУ та Сел. ПУ «За правду, за народ, за Україну!» (1998)

****Жирним шрифтом у Додатку вказані результати політичних партій/виборчих блоків, які подолали виборчий поріг

Додаток Б

Результати виборів до обласної, районних та міських рад міст обласного підпорядкування в Закарпатській області 25 жовтня 2015 р.
(партійний склад)*

№ з/п	Назва району	Загальна кількість	Представництво політичних сил
	Закарпатська обласна рада – 64 депутати ПП «ЄЦ» – 19 ПП «БПП «Солідарність» – 15 ПП «Відродження» – 11 «КМКС»-ПУУ – 8 ВО «Батьківщина» - 7 ПП «Опозиційний блок» – 4		
1.	Берегівська районна рада Голова районної ради - Шін Йосиф Бейлович («КМКС»-ПУУ)	34	«КМКС» ПУУ – 12 ПП «ЄЦ» – 8 ДПУУ – 7 ПП «Відродження» – 4 ПП «БПП «Солідарність» – 3
2.	Великоберезнянський районна рада Голова районної ради - Шукаль Ярослав Юрійович (Аграрна партія України)	34	Аграрна партія України – 10 ПП «БПП «Солідарність» – 10 ПП «ЄЦ» – 8 Радикальна партія О.Ляшка – 3 ПП «Опозиційний блок» – 3
3.	Виноградівська районна рада Голова районної ради - Любка Віталій Володимирович (ПП «Відродження»)	36	ПП «ЄЦ» – 9 ПП «Відродження» – 8 ПП «БПП «Солідарність» – 8 «КМКС»-ПУУ – 7 ДПУУ - 4
4.	Воловецька районна рада Голова районної ради - Лопіт Іван Ілліч (ПП «Відродження»)	26	ПП «Відродження» – 10 ПП «БПП «Солідарність» – 4 ПП «ЄЦ» – 4 ПП «Опозиційний блок» – 3 ВО «Батьківщина» – 3 ПП «Наш Край» – 2
5.	Іршавська районна рада Голова району ради – Симканинець	36	ПП «ЄЦ» – 12 ПП «БПП «Солідарність» – 5 ВО «Батьківщина» – 5

	Віктор Андрійович (ПП «ЄЦ»)		ПП «Відродження» – 5 Українська партія «Єдність» – 3 ПП «Конкретних Справ» – 3 ПП «Самопоміч» – 3
6.	Міжгірська районна рада Голова районної ради – Щур Василь Михайлович (ПП «Наш Край»)	34	ВО «Батьківщина» – 8 ПП «ЄЦ» – 6 ПП «БПП «Солідарність» – 6 ПП «Наш Край» – 5 Радикальна партія О.Ляшка – 4 ПП «Відродження» – 3 ПП «Самопоміч» – 2
7.	Мукачівська районна рада Голова районної ради - Михайло Іван Петрович (ПП «ЄЦ»)	39	ПП «ЄЦ» – 18 ПП «Відродження» – 8 ПП «БПП «Солідарність» – 6 «КМКС»-ПУУ – 4 ВО «Батьківщина» – 3
8.	Перечинська районна рада Голова районної ради – Ласкін Михайло Іванович (ПП «Відродження»)	34	ПП «Відродження» – 10 ПП «БПП «Солідарність» – 10 ПП «ЄЦ» – 6 ПП «Опозиційний блок» – 3 ВО «Батьківщина» – 3 Радикальна партія О.Ляшка – 2
9.	Рахівська районна рада Голова районної ради – Дан Василь Іванович (ПП «БПП «Солідарність»)	36	ПП «БПП «Солідарність» – 8 ПП «ЄЦ» – 7 ПП «Відродження» – 5 ПП «Самопоміч» – 5 Радикальна партія О.Ляшка – 3 ПП «УКРОП» – 2 ПП «Європейська партія України» – 2 ВО «Батьківщина» – 2 ПП «Наш Край» – 2
10.	Свалявська районна рада Голова районної ради – Ливч Мирослава Михайлівна (ПП «Відродження»)	34	ПП «Відродження» – 8 ПП «Опозиційний блок» – 8 ПП «ЄЦ» – 8 ВО «Батьківщина» – 5 ПП «БПП «Солідарність» – 5
11.	Тячівська районна рада Голова районної ради – Каганець Василь Йосипович (ВО «Батьківщина»)	42	ПП «ЄЦ» – 15 ПП «БПП «Солідарність» – 9 ВО «Батьківщина» - 9 ПП «Опозиційний блок» – 3 ПП «Відродження» – 3 ПП «Самопоміч» – 3
	Ужгородська районна		КМКС-ПУУ – 8

12.	рада Голова районної ради – Чорнак Руслан Васильович (ПП «Відродження»)	36	ПП «ЄЦ» – 7 ПП «Відродження» – 6 ПП «БПП «Солідарність» – 5 Радикальна партія О.Ляшка – 4 ПП «Опозиційний блок» – 4 ВО «Батьківщина» - 2
13.	Хустська районна рада Голова районної ради - Пацкан Олександр Михайлович (ПП «БПП «Солідарність»)	36	ПП «ЄЦ» – 12 ПП «БПП «Солідарність» – 10 Радикальна партія О.Ляшка – 6 ВО «Батьківщина» – 4 ПП «Опозиційний блок» – 4
14.	Мукачівська міська рада (Міський голова – Балога Андрій Вікторович (ПП «ЄЦ»)	36	ПП «ЄЦ» – 17 ПП «Відродження» – 9 ВО «Батьківщина» - 4 «КМКС»-ПУУ – 3 ПП «Самопоміч» – 3
15.	Берегівська міська рада (Голова міської ради – Бабяк Золтан Адальбертович (Демократична партія угорців України)	26	ДПУУ – 12 ПП «Відродження» – 5 ПП «ЄЦ» – 5 ПП «БПП «Солідарність» – 4
16.	Хустська міська рада (Голова міської ради – Кашук Володимир Павлович (Самовисування)	34	ПП «Конкретних Справ» – 16 ПП «БПП «Солідарність» – 5 «КМКС»-ПУУ – 3 ПП «Опозиційний блок» – 3 ВО «Свобода» - 3 Народна партія – 2 ПП «ЄЦ» – 2
17.	Чопська міська рада Міський голова- Самардак Валерій Володимирович (ПП «БПП «Солідарність»)	26	ПП «ЄЦ» – 8 «КМКС»-ПУУ – 7 ПП «БПП «Солідарність» – 5 ПП «Опозиційний блок» – 2 ПП «Наш Край» – 2 ПП «Відродження» – 2
18.	Ужгородська міська рада Міський голова- Андрієв Богдан Євстафійович (ПП «Відродження»)	36	ПП «Відродження» – 9 ПП «БПП «Солідарність» – 5 ПП «Патріот» – 5 ПП «Наш Край» – 3 ПП «Європейська партія України» – 3 ВО «Батьківщина» – 3 ПП «ЄЦ» – 3 ПП «Самопоміч» – 3 «КМКС»-ПУУ – 2

* Офіційний сайт Центральної Вибірчої Комісії. URL.: <http://www.cvk.gov.ua> (дата звернення: 7.09.2018).

1. Авксентьев А. Региональные особенности динамики партийной системы та електорального балансу в Харьковской области. *Политичні партії і вибори: українські та світові практики*: зб. статей і тез за результатами наук. конф. (пам'яті Юрія Романовича Шведа) (м. Львів, 21 жовт. 2017 р.) / відп. за випуск А. Романюк, В. Литвин. Львів: Простір-М, 2018. Вип. 2. С. 8–24.
2. Бортніков В. Партийно-політична структуризація у Волинській області (1991–2016). *Политичні партії і вибори: українські та світові практики*: зб. статей і тез за результатами наук. конф. (пам'яті Юрія Романовича Шведа) (м. Львів, 08 жовт. 2016 р.) / за заг. ред. А. Романюка. Львів: Простір-М, 2017. С. 34–51.
3. Максимець Б. Національно-демократичні партії України у виборчих кампаніях початку XXI століття: монографія. Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського нац. ун-ту ім. Василя Стефаника, 2014. 219 с.
4. Майборода М. Позиції політичних партій в органах місцевого самоврядування Донецької області на початку XXI століття. *Нова парадигма*. 2009. Вип. 83. С. 97–107.
5. Романюк А. Формування нового типу політичної партії в контексті трансформації партійних організацій Львівщини протягом періоду незалежності (1991–2016). *Политичні партії і вибори: українські та світові практики*: зб. статей і тез за результатами наук. конф. (пам'яті Юрія Романовича Шведа) (м. Львів, 08 жовт. 2016 р.) / за заг. ред. А. Романюка. Львів: Простір-М, 2017. С. 21–34.
6. Остапець Ю. Електоральні процеси на Закарпатті у контексті загальнонаціональних виборів: монографія. Ужгород: Поліграф центр «Ліра», 2016. 412 с.
7. Гилев А., Семёнов А., Шевцов И. «Политические машины» и их «водители»: электоральное администрирование на местном уровне. *Полития*. 2017. № 3. С. 62–80.
8. Трансформація партійної системи: український досвід у європейському контексті / за ред. Ю. Якименка. Київ: Центр Разумкова, 2017. 428 с.
9. Стан політичних партій напередодні державного фінансування: звіт КВУ. URL: <http://www.cvu.org.ua/nodes/view/type:news/slug:Звіт%20КВУ%3A%20Стан%20політичних%20партій%20напередодні%20державного%20фінансування> (дата звернення: 07.09.2018).
10. Електоральні процеси України в регіональному вимірі: Буковина і Закарпаття: монографія / під ред. А. Круглашова і М. Токаря; редкол.: М. Зан, М. Гуйтор, Ю. Остапець, Н. Ротар; відп. за випуск М. Токар; НДІ політичної регіоналістики (Ужгород), НДІ європейської інтеграції та регіональних досліджень (Чернівці). Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2014. 552 с.
11. Центральна виборча комісія. URL: <http://www.cvk.gov.ua> (дата звернення: 07.09.2018).
12. Місцеві вибори 2010. Пульс країни. URL: <http://parlament.org.ua/upload/docs/Local%20Election-2010-ua.pdf> (дата звернення: 07.09.2018).
13. Остапець Ю., Шестак Н., Дудінська І. Еволюція партійної системи України в умовах трансформації соціальних і політичних структур / НДІ політичної регіоналістики; ДВНЗ «Ужгородський національний університет»; Агенція досліджень регіонального соціуму «Карпатія». Ужгород: ЗПППО, 2016. 252 с. (Серія: «Studia Regionalistica», № 9).
14. Результати місцевих виборів 2015 року. Висновки і прогноз. URL: http://texty.org.ua/pg/news/textynewseditor/read/63067/Rezultaty_miscevyh_vyboriv2015_Najbilshe_vratyly_Samopomich_dodaly (дата звернення: 07.09.2018).
15. Центральна виборча комісія. URL: <http://www.cvk.gov.ua> (дата звернення: 07.09.2018).
16. Центральна виборча комісія. URL: <http://www.cvk.gov.ua> (дата звернення: 07.09.2018).
17. Остапець Ю. Електоральні процеси на Закарпатті у контексті загальнонаціональних виборів: монографія. Ужгород: Поліграф центр «Ліра», 2016. 412 с.